O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60840100-2.07
«29» 08 2024 yil

"TASDIQLAYMAN"
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
q.x.f.d., professor
_____ A.A.Elmurodov
«___»_____2024 yil

DEVONXONA

HARBIY XIZMAT HAYVONLARI KASALLIKLARI FANINING

ISHCHI O'QUV DASTURI (SILLABUSI)
(Sirtqi ta'lim 4-bosqich talabalari uchun)

Bilim sohasi:	800 000	– Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	840000	– Veterinariya
Ta'lim yo'nalishi:	60840100	– Veterinariya meditsinasi (faoliyat turlari bo'yicha)

Samarqand – 2024 yil

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) 2021 yilda tasdiqlangan ishchi o'quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

Narziyev B.D. – "Veterinariya jarrohligiva akusherlik" kafedrasi professori v.b.

Tashtemirov R.M. – "Veterinariya jarrohligi va akusherlik" kafedrasi professori.

Jabborov A.G'. - "Veterinariya jarrohligi va akusherlik" kafedrasi assistenti.

Taqrizchilar:

G'afforov U.B. -Samarqand Davlat tibbiyot universiteti "Yuz-jag' jarrohligi" kafedrasi mudiri, tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Vahidova D.S. –ToshDAU, "Umumiy zootexniya va veterinariya" kafedrasi professori, veterinariya fanlari nomzodi.

Fanning ishchi o'quv dasturi "Veterinariya jarrohligi va akusherlik" kafedrasining 2024 yil "____" _____ dagi "____" – son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: _____ **Narziyev B.D.**

Fanning ishchi o'quv dasturi «Veterinariya profilaktikasi va davolash» fakulteti kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2024 yil "____" _____dagi "____" – sonli bayonnoma).

Fakultet kengashi raisi: _____ **Qurbanov Sh.X.**

Kelishildi:
O'quv–uslubiy boshqarma boshlig'i: _____ **Ro'ziqulov R.F.**

11. Niyozov X.B., "Umumiy va xususiy xirurgiya". O'quv qo'llanma. Toshkent. "O'zbekiston". 2015 yil.
12. Narziyev B.D., Toshtemirov R.M. "Itlarning o'rgatishning nazariy asoslari" Samarqand. 2010 yil.

Axborot manbaalari.

13. www. ziyonet.uz
14. www. Wikipedia.org
15. www. animalsurgery.com
16. www. animalmedical.net

VIII. Baholash.

Talabalarning fanlarni o'zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

5 (a'lo) baho:
Xulosa va qaror qabul qilish;
Ijodiy fikrlay olish;
Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

4 (yaxshi) baho:
Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

3 (qoniqarli) baho:
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

2 (qoniqarsiz) baho:
Dasturni o'zlashtirmaganlik;
Fanning mohiyatini bilmaslik;
Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;
Mustaqil fikrlay olmaslik.

Fan Sillabusi
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

Fan to'g'risida ma'lumot
Fan shifri: **XXHK2706**
Fan nomi: **Harbiy xizmat hayvonlari kasalliklari**
Semestr/yil: **7-semestr/2024-2025 o'quv yili**
Kafedra: Veterinariya jarrohligi va akusherlik
Soatlar/kreditlar: **6,0 ECTS (90 auditoriya soati, 90 soat mustaqil ta'lim)**

Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Laboratoriya mashg'ulot	Mustaqil ta'lim	Jami
10	12	6	152	180

Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:
Auditoriya vaqti: dars jadvaliga asosan
Talablar:
Fan uchun mas'ul kafedra: **Veterinariya jarrohligi va akusherlik**
Instruktor to'g'risida ma'lumot:
Professor v.b., Narziyev B.D.
Professor Tashtemirov R.M.
Kafedra joylashgan joyi: **SamDVMCHBU, 3-o'quv binosi, 341-xona**
Telefon: +99890-270-51-41 ish telefoni; mobil: +99893-720-51-41
Email:narziyev.54@mail.ru Ish vaqti: Uchrashuvga ko'ra

I. Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga xizmat hayvonlarining xizmat turlari, ularni treningi va dressirovka qilish bo'yicha boshlang'ich tushunchalar berish, ularning nasliy interyer sifatlarini aniqlashni; ushbu hayvonlarda uchraydigan kasalliklarning kelib chiqish sabablarini aniqlash, ularni tekshirish usullarini va umumiy davolash tamoyillarini o'rgatish, kasal hayvonlarni davolashda zamonaviy dori vositalar, asbob uskunalardan foydalanish texnologiyalarini qo'llashni o'rgatish asosida muayyan sharoitlarga mos bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdir.

II. Fanning vazifasi – talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, harbiy sohada foydalaniladigan xizmat hayvonlarini tanlash, xizmatga o'rgatish, ya'ni otlarni trening qildirish, itlarni dressirovka qilish texnikasini o'rgatish, xizmat hayvonlarini saqlash va oziqlantirish bo'yicha chuqur bilim berish, harbiy xizmat hayvonlari kasalliklarining tasniflanishi va ularda uchraydigan yuqumli, yuqumsiz va jarrohlik kasalliklarining kelib chiqish sabablari, rivojlanishi, kasallik belgilari, tekshirish usullarini hamda davolashning ilmiy va amaliy qonuniyatlarini o'rgatish va dunyoqarashni shakllantirish vazifasini bajaradi.

III. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- harbiy otlar treningining o'rni va ahamiyati harbiy otlarni saqlash va ekspluatasiyasi, otlarni tizimli ravishda mashq qildirishning ulardagi naslli interyer sifatlariga ijobiy ta'sir qilish asoslari; ot kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, tashxis qo'yish va davolash tamoyillari; davolashda qo'llanadigan lazeroterapiya, kriogenoterapiya, rinoskopiya, ultratovush va yangi dori moddalar; it zotlati, itlarning anatomik va fiziologik hususiyatlari to'g'risida, shuningdek itlarni dressirovka qilish usullarining qonuniyatlarini, dressirovkaning turlari - umumiy va maxsus dressirovka qilish usullari ***haqida tasavvurga ega bo'lishi;***

- har bir harbiy xizmat hayvoniga tegishli zoogigiyenik talablarini, otlar treningiga asosiy ko'rsatmalarni, otlarni trening paytida shikastlanishlar, ularni davolash va oldini olish tamoyillarini, harbiy otlar trenigi nazariyasini, shikast va shikastlanishlar oqibatida kelib chiqadigan kasalliklarni, infeksiyalarni oldini olish uchun samarali dori vositalarini qo'llash tartibini, davolovchi muolajalardan keyin regenerativ jarayonlarni kuchaytiruvchi va rezistentlikni oshiruvchi dori-darmonlardan foydalanishni, itlarda uchraydigan viruslar va bakteriyalar tomonidan chaqiriladigan kasalliklari, itlarning invazion kasallilari, yuqumsiz, akusher-ginekologik va xirurgik kasalliklarining kelib chiqish sabablari, patogenezi to'g'risida umumiy ma'lumotga ega bo'lishi, kasal itni davolagandan keyin kelib chiqadigan asoratlarni va ularning oldini olishni, qo'llaniladigan dori moddalarning hayvonlar organizmiga ta'sir mexanizmini aniqlashni ***bilishi va ulardan foydalana olishi;***

- mavjud harbiy xizmat hayvonlari zotlarini belgilariga qarab aniqlash; hayvonlarning fiziologik holatini nazorat qilish mashq va musobaqa paytida shikastlanishlarga qarshi qo'llaniladigan moslamalarni qo'llash; kasalliklarni davolashda konservativ va operativ davolash usullarini qo'llash ***ko'nikmalariga ega bo'lishi***;

- trening va dressirovka uchun qo'llaniladigan qurilmalar va otlarni mashqqildirishda foydalaniladigan inventarlarni qo'llash, kasalliklarga chalingan hayvonlarda umumiy va maxsus klinik tekshirishlar o'tkazish,ularda uchraydigan kasalliklarini aniqlash, davolash va oldini olish, qo'llanadigan maxsus asbob va uskunalardan foydalanish, hayvonga birlamchi yordam ko'rsatish va jarohatlarga ishlovlar berish ***malakasiga ega bo'lishi kerak.***

IV. O'qitish usullari:

Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy uslublardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim. O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, xizmat hayvonlari hamda harbiy xizmat hayvonlari kasalliklari fani bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimini baholash tizimini joriy etish. Ma'ruza mashg'ulotlarida ilg'or pedagogik

	elementlari.	amaliy topshiriqlarni bajarish	
13	It zotlari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	8
14	Xizmat itlarini oziqlantirish va saqlash.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
15	Itlarni urchitish va ko'paytirish.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	8
16	Tish kasalliklari va ularni davolash.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
17	Xizmat hayvonlarda uchraydigan muskul kasalliklari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
18	Xizmat hayvonlarda uchraydigan burun-tomoq kasalliklari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
19	Xizmat hayvonlarda uchraydigan quloq kasalliklari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
20	Xizmat hayvonlarda uchraydigan ko'z kasalliklari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	8
Jami:			**152**

VII. Adabiyotlar.

Asosiy adabiyotlar.

1. Niyozov H.B. "Veterinariya xirurgiyasi". Darslik, Samarqand, 2023.
2. Ziyodinova F. va boshqalar, "Kinologiya asosolari", o'quv qo'llanma, Toshkent. 2003.
3. Rustamov H.Q., Aqbo'tayev Ya.O., Narziyev B.D. "Operativ xirurgiya". O'quv qo'llanma, Samarqand, 1997-yil.
4. B.D. Narziyev "Operativ xirurgiya va topografik anatomiya". Darslik. "Fan ziyosi" nashriyoti. Toshkent 2023-yil..

Qo'shimcha adabiyotlar.

5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.

6. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.

7. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.

10. Tashtemirov R.M. "Veterinariya ortopediyasi fanidan amaliy mashg'ulotlar". O'quv qo'llanma, Samarqand, 2023.

	davolash usullari.	1.3. Limfoekstavazatlarga klinik – morfologik tashhis qo'yish.Davolash va oldini olish chora-tadbirlari.	
2.	Xizmat hayvonlarida invazion va infeksion kasalliklarini tekshirish.	2.1. Xizmat hayvonlarida invazion va infeksion kasalliklarni umumiy xarakteristikasi. 2.2. Invazion kasalliklarni tekshirish usullari. 2.3. Infeksion kasalliklarni tekshirish usullari.	2
3.	Suyak sinishlarining zamonaviy diagnostikasi va davolash.	3.1. Suyak sinishlarining turlari va sabablari. 3.2. Suyak sinishlarining zamonaviy diagnostikasi. 3.3. Sinishlarni konservativ va operativ usullar bilan davolash.	2
		Jami:	**6**

VI. "Harbiy xizmat hayvonlari kasalliklari" fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta'limining kalendar tematik rejasi:

№	Mustaqil ta'lim mavzulari	Amalga oshirish mexanizmi	Hajmi (soatda)
1	Otni xizmatga tayyorlashda trener va chavandozning vazifalari	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
2	Xizmat otlarini, oziqlantirish xususiyatlari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
3	Xizmat otlarini saqlash tamoyillari	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
4	Otlardagi teri kasalliklari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
5	O'smalar (xavfli va xavfsiz o'smalar).	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
6	Otlarning ayirish tizimi kasalliklari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
7	Otlarda uchraydigan pay kasalliklari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	8
8	Otlarda uchraydigan bo'g'im kasalliklari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
9	Otlarning tuyoq kasalliklari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
10	Otlarda uchraydigan ko'z kasalliklari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
11	Itlarda bo'g'im kasalliklari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	8
12	Itlarda plastik operatsiya	Adabiyotlardan foydalanib	8

texnologiyalar foydalaniladi.

"Harbiy xizmat hayvonlari kasalliklari" kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.
Tizimli yondoshuv.
Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv.
Dialogik yondoshuv.
Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish.
Muammoli ta'lim.

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1. "Harbiy xizmat hayvonlari kasalliklari" fanidan rejalashtirilgan ma'ruza mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Ma'ruza mashg'ulotlarining:			
№	**mavzulari**	**rejasi**	**soat**
1-modul. Harbiy xizmat hayvonlarini xizmatga tayyorlash.			
1.1	Harbiy xizmat hayvonlarining turlari va ahamiyati.	1.1.1. Harbiy xizmzt hayvonlari kasalliklari fani to'g'risida tushuncha, uni maqsad va vazifalari. 1.1.2. Harbiy xizmat hayvonlari. Harbiy xizmat otlari. 1.1.3. Harbiy maqsadlarda ishlatiladigan otlarning turlari. Jangovar aravalar. 1.1.4. Harbiy xizmat itlari. Qo'riqchi va qidiruv itlari.	2
1.2	Itlarni umumiy va maxsus dressirovka qilish asoslari.	1.2.1. Itlarni dressirovka qilishning ahamiyati va o'rgatishning oliy asab tizimi faoliyati bilan bog'liqligi. 1.2.2. Umumiy dressirovka qilish texnikasi va maxsus dressirovka qilish texnikasi. 1.2.3. Itni o'tirishga o'rgatish. Itni yotishga o'rgatish. 1.2.4. Itni o'rnida tik turishga o'rgatish. 1.2.5. Itni narsani olib kelishga o'rgatish (aportirovka).	2
	2-Modul. Harbiy xizmat hayvonlarining infeksion va invazion kasalliklari.		
2.1	Harbiy xizmat hayvonlarining infeksion va invazion kasalliklari.	2.1.1. Infeksion va invazion kasalliklarning umumiy tavsifi. 2.1.2. Infeksion – toksik patologiyalar - manqa kasalligi. Otlar grippi. Otlarning infeksion anemiyasi. 2.1.3. Itlar o'lati, quturish, leptospiroz, salmonellyoz, kolibakterioz kasalliklarining	2

		etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, diagnostikasi, oldini olish va davolash. 2.1.4. Otlar paraskaridozi. Otlar onxotserkozlari. Otlar piroplazmozi. Nuttallioz. Ektoparazitar kasalliklar. 2.1.5. Itlarning ematodozlari - toksoaskaridoz, dilafilyarioz; sestodozlar - exinokokkoz, dipilidoz; protozoylar - piroplazmoz, koksidioz, leyshmanioz, toksoplazmoz kasalliklari – etiologiya, patogenez, klinik belgilari, diagnostika, davolash va oldini olish.	
3-modul. Harbiy xizmat hayvonlarining tizimli kasalliklari.			
3.1	Xizmat hayvonlarining hazm organlari va modda almashinuvi buzilishlari patologiyasi.	3.1.1. Stomatit. Parotit. Faringit. Gastroenterit. 3.1.2. Gepatit. Ozuqali zaharlanishlar. Ularning etiologiyasi, klinik belgilari, davolash va oldini olish choralari. 3.1.3. Gipovitaminozlar. Mikro va makroelementlar yetishmovchiligi. 3.1.4. Osteodistrofiyalar. Endemik buqoq. Otlar mioglobinuriyasi.	2
3.2	Xizmat hayvonlarining tayanch harakat organlari kasalliklari.	3.2.1. Xizmat hayvonlarining travmatik, yiringli, revmatik, fibrozli va suyaklashuvchi miozitlar. 3.2.2. Travmatik miozit. Yelka – bosh muskulining yiringli yallig'lanishi. 3.2.3. Revmatik miozit. Fibrozli miozit. Suyaklashuvchi miozit. 3.2.4. Miopatozlar. Pay va pay qini kasalliklari. 3.2.5. Tuyoqlar jarohatlanishi, deformatsiyasi. Oqsash. 3.2.6. Tuyoqlarning revmatik yallig'lanishlari va ularni davolash texnikasi. 3.2.7. Otlar tuyoqlarini tozalash va taqalash texnikasi.	2
Jami:			**10**

5.2. "Harbiy xizmat hayvonlari kasalliklari" fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi:

Amaliy mashg'ulotlarning			
№	**mavzulari**	**rejasi**	**soat**
1.	Xizmat itlarini umumiy va maxsus dressirovka qilish.	1.1. Xizmat itlarini dressirovka qilishning ahamiyati. 1.2. Umumiy dressirovka turlari va tartibini o'rgatish.	2